

Československé vojenské museum.

(Podává Čs. vědecký ústav vojenský.)

V prosincovém čísle „Cesty“ z roku 1918 (str. 774) uveřejnil univ. prof. Dr. Karel Chytil článek o vojenském museu. V tomto článku dotýká se dosud nerozřešené otázky organizace našich muzeí, poukazuje na mezery, kterými celá naše muzejní soustava trpí, a vyzdvihuje nutnost založení samostatného československého musea vojenského podle vzoru vojenských muzeí jiných států, jako na př. Musée de l'armée v Paříži, Heeresmuseum ve Vídni, Zeughaus v Berlíně, Armeemuseum v Mnichově atd. Počátkem ledna r. 1919 podal prof. Dr. Chytil tehdejšímu gen. inspektoru čs. vojsk Dru. Jos. Scheinerovi povšechný návrh programu vojenského musea. V tomto návrhu dělí vojenské museum na dvě velké části:

1. Oddělení historické (retrospektivní), které má znázorňovati historii českého vojáka a historii českých zbraní.

2. Oddělení světové války, které by v širokém a všeobecném rozsahu znázorňovalo vojenskou historii světové války se zvláštním zřetelem k účasti našeho národa.

I. Oddělení historické (retrospektivní).

V tomto oddělení umístěny budou všechny památky z válek našich předků a z doby, kdy čeští lidé bojovali a krváceli v cizích službách za cizí zájmy. Tam budou uloženy památky naší hrdé slávy i památky našeho ponížení. A tam bude si národ choditi pro vzpomínky, jak bylo kdysi. . . .

Naše vojenská minulost není chudá. V domácích i cizích kronikách najdeme mnoho napsáno o české statečnosti. Již z knížecí doby přemyslovské doléhají k nám zvěsti o národu rozhlášeném svou mužností a svými úspěchy. V českou pomoc skládali tehdy císařové naděje svých úspěchů. Jméno udatného Benedy, Dětríška, syna Buzova, Jiřika Stanova a Odolena Strízova značí typy tehdejších českých hrdinných válečníků. I později pak, když z vojenství stále více ustupují vrstvy lidové a válka se stává skoro výlučně zaměstnáním rytířů, kteří na bojištích nacházeli ukojení vlastní ctižádosti a touhy po rytířské slávě, máme vzory české statečnosti v Hynkovi z Dubé a slavném Plichtovi ze Žirotníka.

Vzpomeňme dob, kdy vyvstal husitský lid se svým vůdcem „bratrem věrným“ Janem Žižkou z Trocnova a ještě později, kdy české země byly dějištěm válečných požárů ve válce třicetileté. A vzpomínejme dále. Ani těch tři sta let poroby nesmíme zapomenout. Nebude nám tu o nějakou gloriifikaci „rakouské“ armády, nýbrž o historii českého vojáka, malého českého člověka, z dob, kdy se ještě verbovalo, kdy mladé muže chytali a dopravovali k plukům, aby bojovali a zmírali na tureckých hranicích, v Německu, v Itálii, Nizozemsku a Francii, jak jim dosvědčují i cizí válečné letopisy. V památkách z těchto dob procitujeme nejlépe českou tragedii, neboť vzpomene na ty ubohé české lidi, kteří umírali nejen v bitvách, ale též tak často žalem, na „domácí nemoc“, jak nám to živě vylíčil ve svých spisech Alois Jirásek. Nebo vzpomene na kresby Alešovy a tam je vidíme, ty české synky, dragouny, kyrysníky, hulány a husary z Čech, Moravy a Slezska, i od Karpat a Tater. V těch dobách najdeme kus českého života, a to velmi smutného.

Ty všechny památky, co upomínají na tyto doby od dob nejstarších až do vypuknutí světové války, budou uloženy v historickém (retrospektivním) oddělení vojenského musea.

Namítne se nám, že se z nejstarších dob zachovalo málo památek. Vojenské museum bude a musí se budovati za účasti a spolupráce celého

národa. Bude jeho majetkem a národ tam bude ukládati pro budoucí generace památky po svých předcích. S živou účastí sledovati bude vybudování tohoto stánku českého válečnictví a bude pomáhati vždy a všude, kde pomoci bude třeba. A kde scházeti budou památky současné, pomůže štětec a dláto umělců. Podáme příklad, jak jej máme před očima. Doba husitská: Na stěnách síně zobrazeny budou postavy zanicených husitských kněží, slavných hejtmánů a silných, oddaných božích bojovníků z měst a vsí, ozbrojených palcáty, kosami a sudlicemi, kteří s nábožným zpěvem na rtech šli bojovati na život a na smrt pro pravdu boží. A kolem uloženy budou všechny památky z této doby naší pýchy, náčrtů a plastické modely z jednotlivých bitev, písemné památky atd. Budeme prožívatí tyto doby a český lid bude do těch síní voditi své děti, aby jim ukázal nejslavnější dobu našich dějin.

Jiný sál: doba ponížení. Ta doba už nebolí — vždyť dějiny naše jsou usmířené. A tam budou uschovány všechny památky našeho ponížení, aby se nezapomnělo.

II. Oddělení světové války.

Tato doba, která jest mezníkem v dějinách našeho národa, nesmí býti potomstvu zachována pouze v písemnostech a ve filmech, ale všemi předměty, které na tuto válku upomínají. Zbraně, stejnokroje, i velké, těžké předměty, jež v této válce dokumentovaly technický důmysl, výzbroj našich vojsk zahraničních a domácích, naší obrany a celé vojenské moci dohody i nepřátel, upomínky na hlavní události i na vedoucí osobnosti, odznaky, vyznamenání, prapory a trofeje, to vše tvořiti bude podstatu tohoto oddělení.

Podávámě doslovně výše zmíněný návrh prof. Dra. Chytila pro toto oddělení světové války. Prof. Dr. Chytil píše:

„Objem tohoto oddělení jest myšlen v rámci nejširším. Má pojmuti veškeré státy a jich národy a země, které měly účast na poslední světové válce. Předně státy a národy dohody a spojenců dohody: Francie, Anglie, Belgie, Italie, Srbsko a Jugoslavie, Rumunsko, Amerika, Japonsko, Rusko a ostatní státy, které se dříve nebo později připojily, jako Polsko, Recko a j. Pak spolek dohodě nepřátelský: Německo, bývalé Rakousko - Uhersko, Bulharsko a Turecko.

V tomto širokém rámci zaujme zvláštní místo v podrobnějším zastoupení účastenství národa československého se zřetelem ke státu československému. Pro takové museum velkého rozměru hodí se Praha svou centrální polohou a svým poměrem jak dohodě tak i k ostatním národům slovanským. Místa, kde by mohlo dojít ke zřízení podobných museí, nebo přičlenění jich k museím již existujícím, jako Paříž, Londýn, Řím, jsou vzdálená, a v bližších centrech, jako jest Berlín, Mnichov, Vídeň, jest zřízení jich vyloučeno. Tím získala by Praha trvalou upomínku na velikou dobu a znamenitost jinde nevidanou.

Nárys programu oddělení světové války.

A. Výzbroj. I. Zbraň: Zbraň nositelná, záštitná, nahá a palná všech druhů. Stejnokroje (vesměs v originálech): Dělostřelectvo a válečné vozy útočné (tanky). Některé ukázky v originálu, po případě i porouchaném. Modely.

II. Ochrana: Fortifikace, pevnosti, průkopy, zákopy, drátěné překážky a pod. Ukázky v originálech. Modely a plány.

III. Loďstvo. Modely.

IV. Letectví: Aeroplány a jich výzbroj. Modely a plány. Modely hangárů a podobně.

V. Doprava po souši a vodě, zásobování a indendance. Předměty dopravní, pancéřové vlaky, mosty pontonové a improvisované, vozatajstvo. Modely, plány, fotografie a pod.

VI. Vojenské poštovníctví, telegrafie, telefonie, radiotelefrafie, signály. Ukázky zařízení, ukázky tiskopisů a pod. Pohledy fotografické a j.

VII. Hygiena: Zařízení nemocniční, vlaky, vozy, nosítka, hřbitovy atd. Většinou modely a fotografie.

VIII. Zajatectví, uprchlictví, internování atd.

B. Dějiny války se zvláštním zřetelem k účastenství českých a slovenských pluků zahraničních a domácích, sokolstva a národní obrany.

I. Hájení pevností a bitvy. Modely (na př. Verdun a j.), plány, plastické mapy bojišť atd.

II. Pohyby vojenské, pochody, plavby atd. Plány a fotografie.

III. Vyobrazení jednotlivých událostí, skupin atd. Pohledy na města a místa pohybů, bitev a historicky významných dějů.

IV. Písemné památky. Tiskopisy, výnosy, manifesty, různá svolání, armádní rozkazy. Ilustrace časopisecké, korespondence.

V. Trofeje, prapory, odznaky, vyznamenání.

VI. Památky osobní. Podobizny vojevůdců dohody, českých velitelů, hrdin. Malby, kresby, náčrty a plastické skizzy umělců-vojínů.

Oddělení druhé by bylo nutno aktivovati záhy a ihned zahájit. Činnost sběratelskou, zejména pokud jde o předměty výzbroje, které jsou nyní k dispozici, jež však brzo se rozptýlí, odstraní, ničí nebo demolují. Provedení plánů, modelů, plastických map nutno přenechatí době pozdější, již také z toho důvodu, že při nynějších výsledcích zpravodajství nelze dosud docílit historické přesnosti. Pokud se týče armády rakousko-uherské možno docílit vhodného materiálu při likvidaci staré říše, ze skladů, arsenálů a továren. Zároveň bylo by třeba zahájit kroky, aby poskytnuty byly žádoucí objekty od vlád dohody, jednak z vlastních zásob, jednak z kořisti válečné. Ostatní předměty, zvláště pokud se týkají Ruska, Bulharska a Turecka, možno opatřit prostřednictvím vojenských kruhů a cestou sběratelskou“.

* * *

Již v prvních dobách naší samostatnosti ujal se býv. Vědecký svaz čs. důstojnictva myšlenky zřízení vojenského musea. Sbíral materiál, který se nachází u jednotlivých pluků, oddílů a velitelstev, aby byl uschován pro budoucí vojenské museum. Ministerstvo národní obrany podporovalo Vědecký svaz čs. důstojnictva v této činnosti. Výnosem MNO (Věstník věcný, čís. 25, bod 570, ze dne 26. dubna 1919) bylo všem vojenským oddílům nařízeno, aby všechny historické památky odevzdány byly Vědeckému svazu. Vědecký svaz čs. důstojnictva provedl dále soupis všech historických památek, které se nalézají u jednotlivých pluků a oddílů. Bohužel, tento soupis není úplný. Bylo to právě v pohnuté době, kdy naše armáda bojovala na Slovensku proti Maďarům; akce Vědeckého svazu narážela však také někdy na nepochopení důležitosti tohoto soupisu. Přece však získali jsme aspoň povšechný obraz, jaké množství materiálu pro budoucí vojenské museum se nachází u pluků. Dost materiálu bylo již Vědeckému svazu zasláno a památky ty uchovával Vědecký svaz pro budoucí vojenské museum. Vědecký svaz čs. důstojnictva projevoval též živý zájem o získání historických památek z vojenského musea ve Vídni (Heeresmuseum). Vypracoval seznam všech předmětů, které by měla naše likvidační komise ve Vídni získati pro naše vojenské museum. Vojenské museum ve Vídni obsahuje mnoho památek, které souvisí s naší historií a s naším válečnictvím. Předměty tyto jsou buď majetkem jednotlivých pluků, nacházejících se v naší republice, nebo byly propůjčeny kláštery, církevními správami, ústavy a pod. z Čech a Moravy. Velice cenné památky propůjčil vojenskému museu ve Vídni na př. klášter emauzský v Praze, kostel sv. Barbory v Kutné Hoře, děkanský chrám v Jindřichově Hradci, klášter v Kadani,

zámek v Březnici v Čechách, zemské museum v Brně atd. Prof. Dr. K. Chytil zmiňuje se ve svém článku v „Cestě“ o praporech, které byly při přeměně kostela „na Slované“ odstraněny, a o brnění generála Götze, který roku 1645 padl v bitvě u Jankova. I tyto památky nacházejí se ve vojenském museu ve Vídni.

Čs. vědecký ústav vojenský určil si hned po svém ustavení za povinnost pracovati na zřízení vojenského musea. Poněvadž však vybudování vojenského musea může se státi skutkem pouze za účasti spolupráce kruhů vědeckých, musejních, literárních, uměleckých a vojenských a za součinnosti celého národa a naší armády, ustaven byl při vědeckém ústavu vojenském musejní odbor, který pracovati bude pouze na vybudování vojenského musea.

Předsedou odboru jest p. podpl. Rudolf Polz. Místopředsedou p. Dr. V. J. Hauner.

Členové musejního odboru jsou pp.: red. Vincenc Červinka (zástupce tisku), Milan Fučík, odb. rada v min. národní obrany, Dr. Karel Guth, ředitel histor. odd. zemského musea, Jan Hellich, em. lékárník a konservátor v Poděbradech, Dr. Jaroslav Helfert, tajemník zemského musea v Brně, Dr. K. Herain, asistent umělecko-průmyslového musea, Dr. F. X. Harlas, ředitel musea hlav. města Prahy, podpluk. Karel Heřman, Jan Hoffman, tajemník komisariátu pro ochranu památek na Slovensku, univ. prof. Dr. Karel Chytil, Břet. Jelinek, býv. ředitel městského musea v Praze, podpl. Zd. Ježek, podpl. Vl. Klecanda, prof. Dr. Cyr. Krauz, spisovatel Hanuš Kuffner, univ. prof. Dr. Boh. Kučera, kap. Frant. Kučera, prof. Frant. Kupka, podplukovník Rudolf Medek, akad. malíř Alf. Mucha, Dr. Jos. Polák, správce musea v Košicích, plukovník Karel Rausch, archivář H. Rippka, inž. Stan. Sochor, zemský konservátor v Brně, Dr. Alb. Stocký, ředitel praehistorického oddělení zemského musea v Praze, Jos. Svoboda, kustos musea ve Velkém Meziříčí, univ. prof. Dr. J. V. Šimák, generál Frant. Škvor, sochař J. Štursa, Dr. Rud. Tschorn, inž. J. Veselý, ředitel technického musea v Praze, Dr. J. Werstadt, min. rada Dr. Zd. Wirth (zástupce ministerstva školství a nár. osvěty), univ. prof. Dr. Čeněk Zíbrt, podpluk. M. Žák (zástupce Svazu čs. důstojnictva).

Výnosem ministerstva národní obrany č. j. 107.703/7. odděl. ze dne 1./10. 1920 svěřeno bylo čs. vědeckému ústavu vojenskému vybudování čs. vojenského musea. Všem vojenským útvarům byl nařízen nový soupis historických památek, které mají pro dějiny našeho válečnictví význam, jako předměty archaeologické, prapory, zbraně, oděvy, listiny, obrazy, knihy, památníky atd. (Viz Věstník MNO, výnosy věcné, ze dne 8. ledna 1921, část I., bod 9.)

V tomto výnosu vyzývají se též příslušníci čs. armády, aby buď darovali, propůjčili, po případě ke koupi nabídli vzácné historické památky, jsoucí v jich vlastnictví, budoucímu vojenskému museu. Soupis obsahuje všechny památky, které se týkají dějin českého válečnictví od nejstarších dob až do vypuknutí světové války, dále památky ze světové války bývalých domácích pluků, praporů atd. a konečně památky čs. domobraneckých praporů z Itálie. Prapory těchto čs. domobraneckých formací z Itálie odevzdávají se na základě nařízení MNO (Věstník MNO ze dne 3. IV. 1920, část 15, bod 174) též Čs. vědeckému ústavu vojenskému. V listopadu minulého roku podal vědecký ústav vojenský žádost městské radě hlav. města Prahy, aby podporovala činnost musejního odboru a do budoucího vojenského musea zapůjčila, po případě i trvale uložila všechny cenné památky českého válečnictví minulé doby, které jsou nyní uloženy v pražském městském museu, jako zbraně, pazezy, prapory a jiné památky toho druhu.

Ve vojenském museu uloženy budou i památky upomínající na národní gardy z roku 1848 a památky ozbrojených měšťanských sborů. Vědecký ústav vojenský požádal proto pražské měšťanské ozbrojené sbory a Svaz měšťan-

ských sborů ostrostřeleckých v Čechách, aby památky těchto spolků byly uschovány v budoucím vojenském muzeu. Žádosti vědeckého ústavu vojenského bylo vyhověno.

Sbírkou zbraní soustřeďuje Čs. vědecký ústav vojenský spolu se zbrojním odborem ministerstva národní obrany.

Památky z našeho zahraničního odboje pečlivě sbírá „Památník odboje“, jehož přednostou podplukovník R. Medek jest členem musejního odboru. Sběratelská práce organisována jest tak, že „Památník odboje“ sbírá veškerý materiál, který jest v souvislosti s naším zahraničním odbojem, vědecký ústav vojenský pak materiál od nejstarší doby až do vypuknutí světové války a všechny památky domácích pluků za světové války.

Takto dosaženo bude snáze splnění velikého úkolu, jakým jest vybudování čs. vojenského muzea.

Jsme přesvědčeni, že vybudování vojenského muzea bude se zájmem sledovati a plně podporovati celý národ a naše celá armáda. Mnoho práce a mnoho lásky k věci bude ještě třeba než dojdeme k cíli, který bude ctí a chloubou naší armády.

Cíle však dojdeme. A bude to jeden z nejkrásnějších okamžiků, až armáda předá svému národu památník své minulosti, dědictví zašlých pokolení a památky svého znovuzrození, jako odkaz příští generaci, aby tato pracovala dále na díle, které jsme s láskou budovali a vybudovali.

Major gen. št. RUDOLF HANÁK:

Nový francouzský prozatímní cvičební řád pro pěchotu.)*

(Réglement provisoire de manoeuvre d'infanterie du 1er Février 1920.)

(Pokračování.)

Část I. Všeobecné zásady.

Kapitola I. Cíl a rozdělení výcviku.

Jediným cílem výcviku vojska jest příprava k válce. Úspěch zabezpečuje pouze pevná vůle zvítěziti. Tato povzbuzuje srdce, budí energii a činí pěchotu udatnou v přiblížování, vytrvalou v útocích a nepoddajnou v obraně. Nejdůležitějším úkolem výcviku proto jest, aby se tato vůle zvítěziti vojínům všípila a aby se jim ukázaly prostředky k vítězství.

Základem, o nějž se má každý výcvik opřít, jest především pevná kázeň a řádná mravní výchova. Čím jest oddíl ukázněnější a čím lépe jsou poddůstojníci vycvičeni, tím méně jest třeba obětí k tomu, aby takový oddíl zvítězil. Nadbytek kázně a výcviku vyjádří se ve válce vždy úsporou prolité krve.

Kapitola II. Činnost velitelů.

Činnost velitelů při výcviku řídí se podle těchto zásad: Velitel roty jest úplně odpovědný za výcvik své roty a za tím účelem používá všech svých představených.

Všeobecně řečeno: velitel vyšší jednotky ustanoví cíl, jehož má býti dosaženo, naznačí své úmysly a určí práci, která náleží podřízeným jednotkám, ponechávaje těmto volnost ve výběru prostředků k provedení.

Plukovník řídí společný výcvik pluku; tento výcvik týká se jak vojínů, tak i poddůstojníků a důstojníků.

*) Viz článek majora R. Hanáka: Nový francouzský cvičební řád pro pěchotu, Vojenské Rozhledy, roč. I., str. 108 n.